

BOGNÁR JÓZSEF

A testnevelés értékorientációja

MŰHELY

A TESTNEVELÉS MEGKÖZELÍTÉSE AZ ÉRTÉKEK OLDALÁRÓL

A társadalmi, személyes és műveltségterületi értékek jelentős szervező erőt jelentenek a tantervek irányultságának és megfogalmazott elvárásainak kialakításakor (Ballér, 2004). Ez a hármas értékrendszer a tantervek mellett a testnevelőtanár nézeteivel, a testnevelés tantárgy cél- és eszközrendszerével, a tervezés- és gyakorlati megvalósítással egyaránt szoros kapcsolatban van (Bognár, 2009).

Ismert, hogy a tanári nézet formálódásában a pszichés konstrukciókat alkotó értékek, tapasztalatok és gyakorlati tevékenységek játszanak kiemelt szerepet (Falus, 2001). A testnevelés által közvetítendő általános és speciális célrendszert azonban a vonatkozó jogi szabályozás, a szakma hagyományai és innovatív fejlesztései, valamint a társadalmi elvárások határozzák meg. A tervezés oldaláról pedig a Nemzeti alaptanterv (2012) és az erre épülő kerettantervek, helyi tantervek szerepe jelentős. A Nat (2012) a jövő kihívásaira

válaszul fogalmazza meg az kialakítandó értékrendszert az egyén, a társadalom szükségleteit és az adott tantárgy céljait szem előtt tartva. A testnevelés tantárgynak a tervezés és gyakorlat oldaláról is jelentős szerepe van – az iskolai oktató-
nevelő munka részeként – a

mozgásos tevékenységek tanítása és megszerettetése mellett a tanulók egészségtudatos aktív szokásrendszerének megalapozásában, valamint az

a tanulók egészségtudatos aktív szokásrendszerének megalapozásában

értékorientált és célirányos személyiségfejlesztésben (Vass, Molnár, Boronyai, Révész és Csányi, 2015).

A mindennapos testnevelés 2012-es bevezetésével jelentős változásokon ment keresztül a testnevelés tantárgy és annak cél-, érték- és hatásrendszere is. A heti öt

testnevelésóra fokozott társadalmi, szakmai és tudományos elvárást jelez. A megemelt óraszám eredményeképpen erőteljesebb tanulói ké-

a felnőttkori életminőséget és az egészséges életmódot

pességfejlődésre, szélesebb körű sportági és mozgásos tapasztalatszerzési lehetőségekre – összességében tehát tartalmasabb és élménydúsabb tapasztalatrendszer kialakulására lehet számítani (Szakály, Bognár,

Lengvári és Koller, 2018). A testnevelés tantárgy felé jogos elvárásként fogalmazódik meg, hogy megalapozza a versenysport és a szabadidősport jó minőségét is, illetve ezen keresztül a felnőttkori életminőséget és az egészséges életmódot is (Huszár és Bognár, 2006). Ezek az elvárások azelőtt is jelen voltak, de a mindennapos testnevelés bevezetése óta hangsúlyosabban jelentkeznek (Szakály és mtsai, 2018).

A testnevelésórákon a testnevelőtanár a tantervnek, a tanmenetnek, saját szemléletének és tudásának megfelelően úgy tervez és oktat, hogy a folyamatban egyaránt visszatükröződjön az aktív tanulás, a gyakorlati, elméleti és jövőre mutató tapasztalatok és szokásrendszerek szerves egysége, valamint megmutatkozzon a komplex tantárgyi és tantárgyközi képességfejlesztés eredménye. Ezt nevezzük *minőségelvű* testnevelésnek. Legfőbb jellemzői közé a következők tartoznak:

1. A testnevelés kötelező iskolai tantárgy, konkrét érték- és műveltségtartalommal (a Köznevelési törvény [2011. évi CXCV. törvény (Nkt.) 27. § (11)], a Nemzeti alaptanterv (2012) és a Kerettantervek alapján);
2. A minőségelvű testnevelés célja a(z)
 - a. általános és speciális motorikus képességfejlesztés,
 - b. mozgásműveltség és testkultúra fejlesztése,
 - c. sportági technikák és taktikák elméleti és gyakorlati megtanulása, és mindezek készségszintű alkalmazása játékok és versenyek során,
 - d. a különböző mozgásos tartalmak és sportágak tapasztalati megismerése, illetve ezen keresztül
 - i. az élethosszig tartó fizikai aktivitás megalapozása,
 - ii. a tehetséggondozás első részének (sportágválasztás) hathatós segítése,

- e. komplex személyiségfejlesztés, melyben a pszichomotoros, az értelmi, az érzelmi és a szociális területek fejlesztése együtt jelenik meg,
- f. a fizikai aktivitás irányában pozitív attitűd és aktív szokásrendszer kialakítása,
- g. erkölcsi és akarati fejlesztés,
- h. együttműködési és versenyzési képesség fejlesztése,
- i. egészségfejlesztés és prevenció hangsúlyozása;

3. A testnevelőtanár szerepe és mintája kiemelt a képesség- és személyiségfejlesztésben, a célokat kornak és képességnek megfelelő differenciálással és motiválással éri el.

(Bognár és Révész, 2009;
Vass és mtsai, 2015)

Egyértelmű, hogy a testnevelés, az utánpótlás-nevelés, a versenysport és a szabadidősport értékrendszerei egységben értelmezhetőek, és természetesen – a sikeresség érdekében – *metszik egymást*. A testnevelés tantárgy optimális fejlesztése érdekében kiemelten fontos tehát:

1. felismerni, hogy a társadalom és az egyén elvárásai a test- és egészségkultúra különböző területei felé folyamatosan változnak;
2. megérteni, hogy más és más értékei, érdekei és szükségletei vannak az eltérő szociokulturális háttérrel és képességszinttel rendelkezőknek, a különböző korosztályoknak, illetve a fiúknak és a lányoknak;
3. pontos információkra építve olyan innovatív elméleteket és gyakorlatokat alkalmazni, amelyekben a teljesítmény mellett az egészség, ez életminőség, az életmód, a sportolási értékek és az egyéni jövőorientált szükségletek játsszák a főszerepet;

4. olyan szakmai rendszereket és együttműködésekét kiépíteni és fenntartani, melyekben az egészségügyi, sport-szakmai, pedagógiai, társadalmi, jogi és gazdasági lehetőségek egyértelműek, következetesek és kiszámíthatóak.

(Bognár, 2009; Rétsági és Csányi, 2014)

A TESTNEVELÉS MEGKÖZELÍTÉSE AZ ÉRTÉKORIENTÁCIÓ OLDALÁRÓL

Az értékorientáció egyrészt a tantervet és az iskolai oktató-nevelő munkát befolyásoló tanári nézeteket mint fogalomrendszert jelöli (Ennis és Hooper, 1988; Szivák, 2002), másrészt olyan, magatartásunkat szabályozó kulturális célok összességét, melyek a tanulói magatartásra a célorientált motivációs folyamatokon keresztül hatnak (Schwartz, 1996). Mindezek alapján az értékorientáció a tantervek és tantervméletek olyan jellemzője, amelyen keresztül a tanterv és az elmélet az iskola világát illetően tudatos figyelmet irányít a következőkre:

1. a tantárgyi tartalom,
2. a tanuló, aki a tantárgyi tartalmat elsajátítja és használja,
3. azok a társadalmi célok, melyeket az iskolának ki kell szolgálnia (Jewett, Bain és Ennis, 1995).

Elmondható, hogy a testnevelés mozgásos és sporttevékenységei a következők mentén alakulnak: testnevelés tantárgyi értékek, személyes értékek és igények, illetve társadalmi-kulturális értékek (Makszin, 2014). Egy jól működő oktatási rendszerben ezek egységben jelennek meg, de egy-egy tanterv sajátlagos céljainál

és jellegénél fogva a tantárgyi, a személyes és a társadalmi értékek arányai és hangsúlyai jelentős eltérést mutathatnak. Annak érdekében, hogy az adott tanterv értékorientációjáról pontos képet kapjunk, érdemes megvizsgálni az értéktartalmak meghatározott egységeit és ezek egymáshoz viszonyított jelentőségét.

Az 1. ábrán a tantárgyi tartalom, az adott tanuló sajátosságai, valamint a társadalmi és kulturális célok rövid bemutatása következik (Curtner-Smith és Meek, 2000; Jewett, Bain és Ennis, 1995).

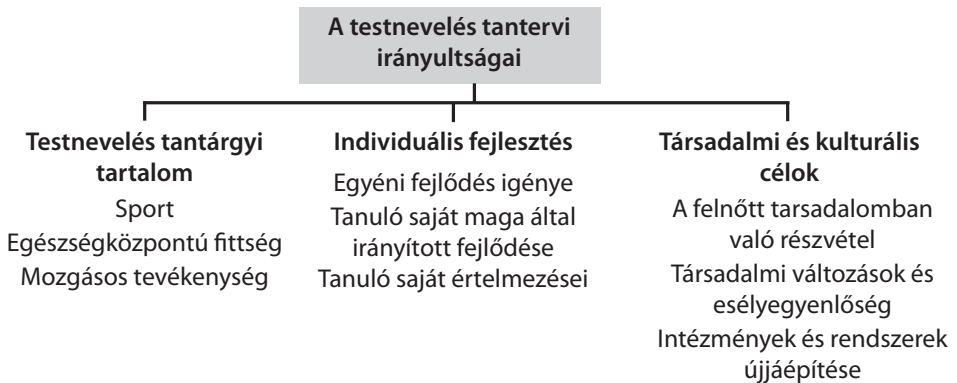
1. A testnevelés tantárgyi tartalomhoz mint

érték és igény elsősorban a testnevelés tanterveiben megmutatkozó általános és speciális képességek fejlesztése és készségek kialakítása tartozik. Arra a kérdésre azonban, hogy ezen belül mely tudásfajták számítanak a legfontosabbnak egy adott testnevelésórán, a válaszok három megközelítést rajzolnak ki:

- a. A sport szemszögéből nézve kiemelésre érdemes, hogy a tanulók
 - i. adott sportági technikát és taktikát játék- és versenyhelyzetekben megfelelően tudjanak alkalmazni,
 - ii. tartalmi (sportági) eredményessége és tantárgy iránti attitűdje optimális legyen – annak érdekében, hogy...
 - iii. ...az élethosszig tartó sporttevékenységet megalapozza.
- b. Az egészségközpontú fittségről gondolkodva hangsúlyos, hogy a tanulók
 - i. ismerjék a fittség és edzettség tartalmi és formai jegyeit, követelményeit,
 - ii. tudjanak saját maguk részére célirányos edzésprogramot összeállítani.

1. ÁBRA

A testnevelés tantervi irányultságai

FORRÁS: saját szerkesztés, Curtner-Smith és Meek, 2000; Jewett, Bain és Ennis, 1995 alapján

- c. A *mozgásos tevékenységet* központba helyezők szerint a fő cél az, hogy a tanulók
- életkoruknak és képességeiknek megfelelő hatékony, hatásos és sokoldalú mozgásos tevékenységeket végezzenek,
 - koordinációs és kondicionális képességek fejlesztésén keresztül a sportági technikájuk és taktikájuk készségi szintű legyen.
- a tanuló saját maga által irányított fejlődésében
- b. A tanuló *saját maga által irányított fejlődésében* az egyéni célok és módszerek meghatározása, kialakítása, valamint a tanulás tényleges tanulói irányítása,
- c. A tanulók *saját személyes értelmezése szerint lényeges* tervezési és módszertani pillérek, illetve a tanulók egyéni adottságainak és érdeklődésének megfelelő célirányos tapasztalat-szerző lehetőségek megtalálása – eltérő mozgásos tevékenységeken keresztül.
2. Az **individuális fejlesztés** fő célkitűzése, hogy a tanuló kiemelt szerepet kaphasson saját fejlődésében. Ezen belül a három fő cél a következő:
- Az *egyéni fejlődési igényeinek* megfelelő állapotmeghatározás, illetve az erre épülő tartalmi- és folyamattervezés,
3. A **társadalmi és kulturális célok** rendszerében fő irányként mutatkozik a hagyomány és az értékek megerősítése, a felkészítés a felnőtt társadalom elvárásaira, az esélyegyenlőség kialakítására és a társadalmi intézmények újjáépítésére. Ebben az értékrendszerben is három szűkebb megközelítés határozható meg:

- a. A *felőtt társadalomban való részvétel* lényegi eleme a fiatalok felkészítése és az állampolgári elvárásoknak való megfelelés. Jelentős szerepet kapnak az élethosszig végezhető sportok, a fizikai fittségre, a különböző foglalkozásokra és katonaságra (a haza védelmére) való felkészítés, valamint az életminőség hosszú távú fejlesztése.
- b. A *társadalmi változások és az esélyegyenlőség* oldaláról a személyek közötti kapcsolat értékeinek és hatásainak tudatosítása és fejlesztése jelentős elvárás. Emellett hangsúlyos szerepet kap a más értékrendszerrel, képességekkel és kultúrával rendelkező emberek elfogadása és az empátia. A testnevelésóra és a délutáni sportfoglalkozás is kiváló terep lehet az esélyegyenlőség megteremtésére, a tehetségfejlesztésre, a felzárkóztatásra vagy a lemorzsolódás csökkentésére.
- c. A társadalmi *intézmények és rendszerek újjáépítése* során a tanulók aktív szereplőként kritikusán vizsgálják a saját világukat és rendszerüket, benne a testnevelés és sport gyakorlatait. Ez megoldásközpontú tevékenység, mellyel a berögződött szokásokat változtatják meg és a diszkriminációt mérséklék annak érdekében, hogy mindenki a lehető legjobb életet élje.

Ahogy korábban bemutattuk, ezek az értékírányzatok nem egymástól elkülönült rendszerek, hanem együtt érhetik el a testnevelés távlatos és közvetlenebb céljait (Capel, 2016). Ezért a leginkább célravezetőnek az tűnik, ha meghatározásuk, tervezésük és végrehajtásuk egymásra épül (Ennis, 1992).

AZ ÉRTÉKORIENTÁCIÓ SZEREPE A TESTNEVELÉS TANTERVELMÉLETÉBEN

A tantervi fejlesztés egyik fő katalizátora az a politikai, elméleti és filozófiai háttér, melyben bizonyos elvek és **értékrendszerek** hangsúlyos szerepet kapnak (Ballér, 2001). A tantervek szabályozása és fejlesztése a kor **és a jövő** kihívásainak megfelelően a konkrét célok, a szemlélet, a tartalom, az elmélet és gyakorlat, a kommunikáció folyamatos elemzése segítségével valósítható meg (Scriven, 1991). Az értékrendszerre irányított figyelem kiemelkedően fontos a tantervi elméletek kereteinek tanulmányozásához és rendszerezéséhez, ugyanis minden tantervben felfedezhetőek bizonyos meghatározott **értékek**, szemlélet **és jövőorientáltság** (Ennis és Chen, 1993). A tantervek különböző szemléletbeli – elméleti, filozófiai – megközelítései, illetve a tantervek fejlődése maga is a tantárgyi, a tanulói és társadalmi értékek eltérő hangsúlyával jellemezhetőek (Perjés és Vass, 2009).

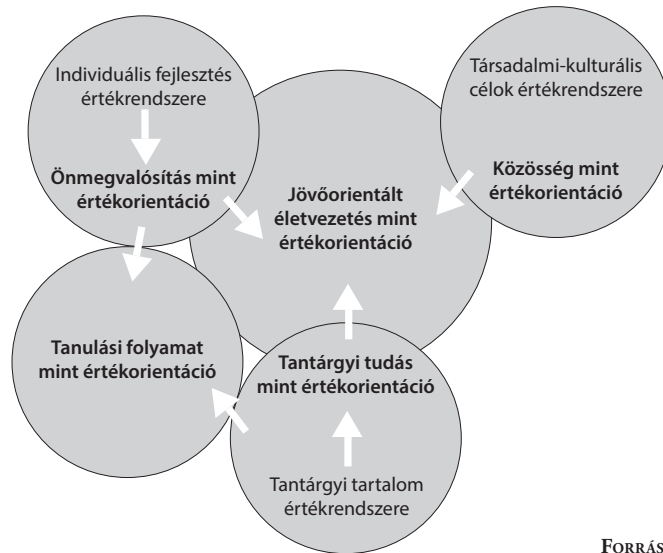
A testnevelés értékorientációjának kidolgozása és mérhetővé tétele jelentős lépés volt a vonatkozó tantervelmélet és a gyakorlati megvalósíthatóság fejlesztése érdekében (Ennis és mtsai, 1988). Az alapvető értékorientációs kategóriák jól reprezentálják a testneveléstantervek filozófiai irányultságát, az iskola abban jelzett szerepét, valamint a testnevelő tanárok szemléletét és oktatását a tantervi tartalmak kiválasztása, elrendezése és az órai alkalmazása esetében (Chen, Ennis és Loftus, 1997). A 2. ábrán látható, hogy a hagyományos és fő értékorientációk – a tantárgyi tudás, az önmegvalósítás és a közösségi érték – egy-

értelműen egy-egy sajátos értékrendszeren alapulnak, míg a komplexebb célokkal rendelkező *tanulási folyamat* és a *jövőorientált*

életvezetés orientáció már a fenti értékorientációkra épül (Ennis és Zhu, 1991).

2. ÁBRA

A testneveléstanterv megközelítése és a hozzá tartozó értékorientációk

FORRÁS: saját szerkesztés

Alább összefoglaljuk a különböző értékorientációkat előtérbe helyező tantervi irányzatok elvi alapvetéseit.

1. A *tantárgytudás-orientált* (disciplinary mastery) irányzat nevezhető a leghagyományosabbnak és a leghangsúlyosabbnak a testneveléstantervek közül. Fő jellemzője a tantárgyi követelményeknek és elvárásoknak, illetve a tantárgyi tudásszerzés szükségességének előtérbe helyezése. Az iskola szerepe itt a kultúra átadása a tanulóknak, valamint a teljesítőképes tudás ellenőrzése **különböző tesztek és mérések segítségével**. Így az **értékek** elsősorban az oktatási tartalom kiválasztásában és elsajátításának tényében **összpontosulnak**. Tipikus tartalomnak

számítanak ebben az irányzatban a különböző sportági technikák, a mozgás-készségek kialakítása, a motorikus teljesítmény és a fittség. Ezeket célirányos gyakorlatokkal, egymásra épülő feladatokkal **és folyamatos segítségadással éri** el a testnevelőtanár. A testnevelés célja ebben a megközelítésben elsősorban a tudás- és képességfejlesztés.

2. Az *önmegvalósítás-orientált* (self actualization) irányzatban – az individuális fejlesztés értékeire építve – a tanulóközpontúság, a tanuló saját céljai, saját maga által irányított fejlődése, a tanulói autonómia játszik kiemelt szerepet. Az oktatás célja ebből a megfontolásból elsősorban olyan komplex képességfejlesztés, ami a tanulók egyéni céljainak meg-

határozását, illetve ennek elérését segíti elő hatékonyan. A testnevelés célja itt a mozgásos tevékenységeken keresztül az **önismeret, önbizalom és reflektivitás fejlesztése**, melyek együttesen a tanulási folyamatot optimalizálják.

3. A *közösségorientált* (social reconstruction) irányzat a társadalmi és kulturális célok előtérbe helyezésével az egyénnel szemben a **társadalom** igényeinek elsődlegességét hangsúlyozza. Az oktatásban ilyenkor jelentős szerepet kapnak azok a célok, tartalmak és módszerek, amelyek segítségével – a testnevelés keretei közt – szélesedik a tanulók felelősségvállalása saját magukért és társaikért, fejlődnek a vezetői képességek, az elfogadás és a társas kapcsolatok és az együttműködés **készsége**.

4. A *tanulási folyamat* (learning process) irányzat az önmegvalósítás-orientált és a tantárgyitűdés-orientált irányzatokra együttesen épül. Folyamatosan változó világunkban a tanulási és a problémamegoldó képesség fejlesztése emelkedik ki, így az iskolában ebből a megközelítésből a tanulás folyamata hangsúlyosabb szerepet kap, mint a tanulás eredménye. Fontos a testnevelésről és sportról való divergens gondolkodás, az információs és kommunikációs technológiák, az esztétika és a tudományos gondolkodás fejlesztése annak érdekében, hogy a tanulás folyamata egyértelmű és transzferálható legyen más területekre és helyzetekre. A testnevelés célja itt azon tanulási folyamatok, alkalmazások, eszközök és módszerek megismertetése a tanulókkal, melyek segítségével a saját testkulturális céljait elérhetik.

5. A *jövőorientált életvezetés* (ecological integration) irányzat fő jellemzője a **jövőre irányuló személyes értelem és hasznosság keresése** a komplex társadalmi elvárásoknak megfelelően. Az

iskola célja ebből a megközelítésből olyan felelősségteljes, kompetens és közösségépítő állampolgárok nevelése, akik a helyi, nemzeti és nemzetközi fejlesztések irányában is

elkötelezettek. Itt fontos elvárás a tanulók felé a **tervezés és kérdezés**, illetve elvárható az adekvát válaszok keresése, valamint az alapvetően jövőorientált alkotómunka végzése. A testnevelés célja a tananyag kiválasztásán keresztül a tanulók céljainak, képességének, korának, szociokulturális tényezőinek és jövőjére

vonatkozó szempontjainak tudatos kiemelése a személyes és egyúttal a társadalmi aspektusok vonatkozásában.

szélesedik a tanulók felelősségvállalása saját magukért és társaikért

mozgásgazdag életforma és a mozgásöröm lehetőségének biztosítása

KÖVETKEZTETÉSEK

A tantervek útmutatása alapján az iskolai oktató-nevelő munka során tanár és a tanuló közös munkája az életre készíti fel a tanulót, értékeket közvetít, tudást alakít ki és gyakorlatban alkalmazható képességeket fejleszt (Csányi és Révész, 2015). A testnevelés oldaláról kiemelésre érdemes, hogy az iskoláskor éveiben a mozgástanulás és a motorikus képességfejlesztés aranykorára esnek (Szakály, 2012). A személyes tapasztalatok és a környezet befolyásoló tényezői hatására fiatal korban alakul ki az alapvető érték- és eszmerendszerünk, így az iskoláskorúak tekintetében a legfontosabb feladatok közé tartozik a megfelelő képességfejlesztés, a

technikára és játékra épülő mozgásgazdag életforma és a mozgásöröm lehetőségének biztosítása, illetve az egészség megtartására és a mozgásra való igény kialakítása.

Az élethosszig tartó sporttevékenység igényét tehát iskoláskorban lehet meg-

alapozni, úgy, hogy a követelményelvű sporttevékenység mellett lehetővé tesszük a személyes célok fölfedezését, a pozitív tapasztalatokra és élményekre

való törekvést, a mozgás szeretetét, illetve a társas kapcsolatok kiépítését (Bognár és Kovács T., 2007). A sport tekintetében lényeges, hogy a tanulókat az iskolai testnevelés és a különböző sportfoglalkozások révén olyan kapcsolatba hozzuk a sporttevékenységgel, ami élményszerű, sikerorientáltsgot ébreszt, és segít kialakítani az életen át tartó sport igényét (Pál, Császár, Huszár és Bognár, 2005).

A tantervi fejlesztés fő feladata, hogy megmutassa, hogyan fejlesztheti optimálisan az oktatási rendszer a tanulói motivációt, teljesítményeket és

kompetenciákat (Réti, 2015). Így állítható, hogy a tantervet és az erre épülő iskolai gyakorlatot alapjaiban meghatározó értékorientációk közvetlenül hatnak a felnőttkori életminőségre,

egészségtudatos szokásrendszere és az életmódra. E hatás eléréséhez szükséges az értékorientáció elméletének és kutatásának ismerete. Az értékorientáció elméletéből az következik, hogy amennyiben a személyes értékek és a mozgásos tevékenység

igény- és értékrendszere egységben vannak, ez a tanulási-fejlődési folyamatot optimális módon, hosszú távon biztosítja.

A fizikai aktivitásra jellemző, illetve a fizikai aktivitás felé vezető értékek és elvárások a közösségen keresztül kizárólag az egyén személyes céltudatán, motivációján és elszántságán keresztül tudnak érvényesülni.

Az értékorientációs szemlélet olyan jól áttekinthető rendszerként mutatja meg a testnevelést a tanterv gyakorlati megvalósulásáért dolgozó testnevelőknek,

amelynek segítségével az egyén, a közösség és a testnevelés tantárgy egymáshoz viszonyított helyzete egyértelművé válik. Az értékorientáció modellje alapján mutatkozik lehetőség a testnevelők

reflektív gondolkodásán alapuló tartalmi és módszertani fejlesztésre, így a mindennapos testnevelés minősége ezen keresztül tovább javulhat.

segít kialakítani az életen át tartó sport igényét

a testnevelők reflektív gondolkodásán alapuló tartalmi és módszertani fejlesztésre

IRODALOM

A Kormány 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. *Magyar Közlöny*, 2012. évi 66. szám 10832–10834

Ballér Endre (2001): Új tendenciák a tantervméletben és a tantervfejlesztésben. *Iskolakultúra*, 9, 67–72.

Ballér Endre (2004): *A tantervmélet útjain*. Aula, Budapest.

Bognár József (2009): Az iskolai testnevelés célja, feladata, tartalmi vonatkozásai. In: Szatmári, Zoltán (szerk.) *Sport, életmód, egészség*. Akadémiai, Budapest. 662–668.

Bognár József és Kovács T. László (2007): Értékelés a testnevelésórán: Felső-tagozatos tanulók tapasztalatai. *Iskolakultúra*, 17, 1. sz., 88–95.

- Bognár József és Révész László (2009): Testnevelés tantervek. In: Szatmári Zoltán (szerk.): *Sport, életmód, egészség*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 668–672.
- Capel, S. (2016): Value orientations of student physical education teachers learning to teach on school-based initial teacher education courses in England. *European Physical Education Review*, **22**, 2. sz., 167–184.
- Chen, A., Ennis, CD. és Loftus S. (1997): Refining the Value Orientation Inventory. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, **68**, 4. sz., 352–356.
- Curtner-Smith, MD. és Meek, GA (2000): Teachers Value Orientations and Their Compatibility with the National Curriculum for Physical Education. *European Physical Education Review*, **6**, 1. sz., 27–45.
- Csányi Tamás és Révész László (2015): *A testnevelés tanításának didaktikai alapjai: Középpontban a tanulás*. Magyar Diáksport Szövetség, Budapest.
- Ennis CD. és Chen, A. (1993): Domain specifications and content representativeness of the revised Value Orientation Inventory. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, **64**, 4. sz., 436–446.
- Ennis CD. és Zhu W. (1991): Value orientations: A description of teachers' goals for student learning. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, **62**, 1. sz., 33–40.
- Ennis CD. és Hooper LM. (1988): Development of an instrument for assessing educational value orientations. *Journal of Curriculum Studies*, **20**, 3. sz., 277–280.
- Ennis, C.D (1992): The Influence of Value Orientations in Curriculum Decision Making. *Quest*, **44**, 3. sz., 317–329.
- Falus Iván (2001): Pedagógus mesterség – pedagógiai tudás. *Iskolakultúra*, **11**, 2. sz., 21–28.
- Huszár Anikó és Bognár József (2006): Fiatal felnőttek testkultúrája avagy az iskolai testnevelés felnőttkori hatásai Magyarország és Finnország példáján. *Új Pedagógiai Szemle*, **56**, 6. sz., 107–114.
- Jewett, A. E., Bain, L. L., és Ennis, C. D. (1995): *The curriculum process in physical education* (2nd ed.). Madison, WI: Brown and Benchmark.
- Makszin Imre (2014): *A testnevelés elmélete és módszertana*. (Harmadik, javított és bővített kiadás.) Dialóg Campus, Budapest–Pécs.
- Pál Katalin, Császár Judit, Huszár Anikó és Bognár József (2005): A testnevelés szerepe az egészségtudatos magatartás kialakításában. *Új Pedagógiai Szemle*, **55**, 6. sz., 25–32.
- Perjés István és Vass Vilmos (2008): A curriculumelmélet műfaji fejlődése. *Új Pedagógiai Szemle*, **58**, 3. sz., 3–9.
- Réti Mónika (2015): A tanterv szerepe és lehetőségei a tartalmi szabályozásban – nemzetközi kitekintés alapján. In: Lukács Judit és Bánkúti Zsuzsa (szerk.): *Tanterv, tankönyv, vizsga*. OFI, Budapest. 11–32.
- Rétsági Erzsébet és Csányi Tamás (2014): Nemzeti alaptanterv 2012: Testnevelés és sport műveltségi terület – az iskolai testnevelés új kihívásai. *Magyar Sporttudományi Szemle*, **15**, 3. sz., 32–36.
- Schwartz, SH (1996): Value priorities and behavior: Applying a theory of integrated value system. In Seligman, C., Olson, J. M. és Zanna, M. P. (szerk.): *The psychology of values*. Lawrence Erlbaum, Mahwah. 1–24.
- Scriven, M. (1991): *Evaluation Thesaurus*. (Fourth Edition.) Sage Publications, Newbury Park, London, 1–43.
- Szakály Zsolt (2012): *Sportedzés: elmélet és gyakorlat*. Szerzői kiadás, Győr.
- Szakály Zsolt, Bognár József, Lengvári Balázs és Koller Ákos (2018): Effects of daily physical education participation on the somatic and motoric development of young students. *Hungarian Educational Research Journal (HERJ)*, **8**, 2. sz., 24–38.
- Szivák Judit (2002): *A pedagógusok gondolkodásának kutatási módszerei*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.
- Vass Zoltán, Molnár László, Boronyai Zoltán, Révész László és Csányi Tamás (2015): *Zöld könyv. A Testnevelés az Egészségfejlesztésben Stratégiai Intézkedések (T.E.S.I. 2020) szakpolitikai stratégia helyzetlemelő tanulmánya*. Magyar Diáksport Szövetség, Budapest.